

מהפכה טכנולוגית בעיתונות? רוב המידע החדשותי עדיין זורם בטלפון (ובנייד)

צבי רייך

תקציר

שלא כנטען בזרם המרכזי של המחקר, טכנולוגיות התקשורת החדשות לא חוללו מהפכה של ממש בדרכים שבהן כתבי חדשות משיגים בפועל ידיעות עיתונאיות. ממצא זה מסתמך על מחקר ששחזר באופן מדויק כיצד השיגו עשרות כתבי העיתונות המודפסת בישראל את ידיעותיהם לפני כניסתן של טכנולוגיות התקשורת החדשות לשימוש עיתונאי ואחריה. ההבדלים, מתברר, היו משניים. הטכנולוגיה הדומיננטית הייתה ונשארה הטלפון (קווי ונייד).

* ד"ר צבי רייך הוא מרצה במחלקה לתקשורת, אוניברסיטת בן-גוריון. דואר אלקטרוני: zreich@bgu.ac.il

** המאמר תורגם מן המקור האנגלי, הורחב ועובד לנוסח העברי על ידי המחבר. גרסה מוקדמת של המאמר התפרסמה ב-Reich, Z. (2005). 'New Technologies, Old Practices: The Conservative Revolution in Communication Between Reporters and News Sources in the Israeli Press', *Journalism and Mass Communication Quarterly* 82 (3) (Autumn 2005): 552—570.

השימוש העיתונאי באינטרנט נדון בהרחבה במאמר 'בואו לא נגלוש: על השימוש המוגבל ברשת האינטרנט כמקור מידע לחדשות המתפרסמות', בתוך ת' שורץ-אלטשולר (עורכת), עיתונות דוט קום. ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה ומרכז בורדה (2007).

אני מודה למרטין ג'יי אלטון ממרכז בורדה לתקשורת חדשנית באוניברסיטת בן-גוריון ולדן ברקוביץ מאוניברסיטת אווה על הערותיהם המועילות ביותר, ולטלי אבישי-ארבל על הייעוץ הסטטיסטי.

הנוכחות הפיזית של העיתונאים בזירות האירועים ובראיונות פנים-אל-פנים עם מקורות מידע לא הייתה רבה גם לפני חדירתן של הטכנולוגיות החדשות. שמרנותה המפתיעה למדי של העבודה העיתונאית מלמדת, כי במשחק הגומלין בין כוחות מעודדי שינוי (הטכנולוגיות החדשות) לבין כוחות מעודדי המשכיות (דפוסי העבודה העיתונאיים המסורתיים) ידם של מעודדי ההמשכיות היא על העליונה. המאמר בוחן את השימוש בטכנולוגיות התקשורת החדשות בהקשר הרחב של הסוציולוגיה העיתונאית, עומד על המשמעות המקצועית והאתית שלהן ועל השלכותיהן האפשריות על טיבו של המידע החדשתי המתפרסם.

מבוא

בחינה של טכנולוגיות התקשורת שבאמצעותן השיגו עיתונאים מידע ויצרו קשר עם מקורות איננה בגדר נבירה גרדא בתיבת הכלים העיתונאית. מידע על טכנולוגיות אלה עשוי לשפוך אור על צד בלתי נראה של עבודת החדשות: להעיד על השיטות, על האמצעים ועל התהליכים שבאמצעותם כתבים משיגים מידע. הוא עשוי לאפשר להעריך את הידיעות המתקבלות מבחינה מקצועית ואתית באמצעות הסגרת מאפיינים, כגון המאמץ שהושקע במהלך התחקיר כדי להשיג את המידע, המידה שהסתמך העיתונאי על עדות מיד ראשונה, על משא ומתן עם מקורות, על מידע המופץ לכול או על כזה שהוא בעל סיכוי לבלעדיות.

העניין האקדמי בטכנולוגיות התקשורת גבר באופן ניכר בחצי היובל האחרון, כשבמהלכו מצאו עצמם העיתונאים מוקפים בסוללה של טכנולוגיות חדשות, לאחר כמאה שנים שבהן שימש הטלפון כערוץ עיתונאי בלעדי להשיג מידע ללא נוכחות פיזית. בתוך כשני עשורים וחצי התרבו הטכנולוגיות התקשורתיות מאחת – הטלפון הקווי – ללא פחות משש (ובכללן מכשיר הזימון, המכונה גם ביפר, הפקסימיליה, הטלפון הנייד, האינטרנט והדואר האלקטרוני). כניסתן של טכנולוגיות אלה אירעה מן הסתם במועדים שונים במקצת בתרבויות עיתונאיות שונות. בישראל (שהדיון במידת ייצוגיותה ייעשה במסקנות) היא ארכה פחות משני עשורים, מראשית שנות השמונים של המאה העשרים. ועדיין, על פי מייקל שדסון (Schudson, 2000: 182), טכנולוגיות תקשורת והשפעתן על התכנים החדשתיים כמעט שלא זכו למחקר רציני. חוץ מהאינטרנט, שיתואר בהמשך, הספרות מתמקדת בעיקר בטכנולוגיות של פרזנטציה, אחסון, הפצה וצריכה, שנוגעות יותר לארגוני חדשות, לעורכים, למפיקים ולצרכנים מאשר לטכנולוגיות הפקה, המשמשות את הכתבים.

המטרה העיקרית של מאמר זה היא להבין כיצד משתמשים העיתונאים במכלול טכנולוגיות התקשורת העומד לרשותם. כדי לבחון את הסוגיה במלוא היקפה, המאמר מביא גם מקרים שבמקום להשתמש בטכנולוגיות – נכחו העיתונאים פיזית בזירות האירועים וסיקרו את המתרחש מעדות ראייה או באמצעות ראיונות פנים-אל-פנים עם מקורות מידע (לכן אשתמש במאמר במונח 'ערוצים', כשהכוונה היא לא רק לערוצים טכנולוגיים).

במרכזו של המאמר עומדת שאלת מחקר עיקרית: האם קיימות ראיות אמפיריות היכולות לאשש את הטענה, שלטכנולוגיות התקשורת החדשות יש השפעה שולית או מהפכנית על הדרכים שבהן עיתונאים משיגים מידע חדשותי ויוצרים מגע עם מקורות המידע?

כדי להשיב על השאלה, בחנתי את התרומה בפועל של כל ערוץ תקשורת לתכנים המתפרסמים, לפני קליטתן של הטכנולוגיות החדשות לשימוש עיתונאי ואחריה.

המחקר מתמקד בכתבים בעלי תחום סיקור קבוע בעיתונות הישראלית היומית. המיקוד בכתבי העיתונות המודפסת מאפשר לעקוב אחר השגת מידע כשלעצמה, ללא 'רעשי' ההפקה הנלווים למשל לחדשות הטלוויזיה (Bantz et al., 1980; Golding & Elliott, 1979: 90). העיתונות המודפסת נראית שיטתית יותר בעבודת החדשות שלה. היא מעסיקה יותר כתבים (כל אחד מהעיתונאים שנבחנו העסיק כתבים בהיקף של פי שלושה לעומת חדרי חדשות בתקשורת המשודרת) ומסתמכת על יותר מקורות מידע בממוצע לידיעה (Berkowitz, 1987: 512).

המיקוד בכתבים בעלי תחומי סיקור קבועים תואם את הנטייה של כלי התקשורת הבולטים בישראל להתבסס על כתבים מסוג זה, ובתוך כך למזער את השימוש בכתבים כלליים. אף שכתבים אלה נוטים לדפוס עבודה שגרתיים (Sachsman, 1976), אין הם בהכרח שמרנים יותר מעיתונאים אחרים בכל הנוגע לשימוש בטכנולוגיות. ההפך הוא הנכון. כתבים בעלי תחום סיקור קבוע עשויים ליהנות מיותר משאבים ומיותר מוטיבציה לאמץ טכנולוגיות חדשות, עקב תפקידם המרכזי בתוך ארגוני החדשות המעסיקים אותם ועקב לוחות הזמנים הנוקשים שעל פיהם הם פועלים.

מסגרת תאורטית

את החוקרים הרבים, שבדקו את השפעתן של טכנולוגיות התקשורת החדשות על העבודה העיתונאית, אפשר לחלק לשלוש אסכולות, שיכוננו להלן:

ה'רפורמיסטים', ה'מסורתיים' וה'סלקטיביים'. ה'רפורמיסטים', שהם קרוב לוודאי הקבוצה הגדולה ביותר, סבורים כי הטכנולוגיות הביאו לידי תמורה של ממש בעבודת הכתבים (Lacy & Simon, 1993: 163; Bardoel, 1996); קרוב לוודאי הקבוצה הקטנה ביותר, מזהים מגמות ארוכות-טווח בדפוסי העבודה העיתונאיים, שמגבילות באופן ניכר את השפעתן של טכנולוגיות חדשות (Sigal, 1973: 192; Smith, 1980: 203; Brown et al., 1987; Christopher, 1998: 131; Delano, 2000; Gans, 2003: 43; Boczkowski, 2004).

לעומת שני אלה, סבורים ה'סלקטיביים' כי העבודה העיתונאית השתנתה, ואפילו במידה דרמטית, אבל רק אצל כתבי טלוויזיה, שמהירות תגובתם ויכולתם לאסוף מידע הואצו מאוד בשל הטכנולוגיות החדשות (Hallin, 2002; García & Bienvenido, 2002; Murrie, 1998; 1992). לפי טד קופל, השינוי בטלוויזיה הוא כה דרמטי, עד ש'הזנב הטכנולוגי מכשכש בכלב העיתונאי' (Cited by Murrie, 1998: 98).

ככל הידוע לא קיים מחקר המתחקה אחר השימוש העיתונאי בפועל בערוצי תקשורת שונים, כדי להשיג מידע ממקורות שונים, ודאי לא מחקר הבוחן מגמות בתחום זה לאורך זמן. לכן, מחקר זה הוא חלוצי בעיקרו. למרות חלוציותו, הוא החל בנטייה זהירה לגישה ה'מסורתית', בזכות הסתייגותה מהטכנו-אופטימיזם הסוחף חלק מהספרות, ובזכות ראייתה את הטכנולוגיה כמרכיב אחד בתוך המכלול הרחב של סוציולוגיה של עיתונות. אסמכתה לכך אפשר היה למצוא בחזונו של ליאון ו' סיגל (Sigal, 1973: 192), שלפיו כניסת המחשבים ובסיסי הנתונים לעיתונות לא תשנה בהכרח את דפוסי העבודה העיתונאיים, כיוון שהם בבחינת 'נישואין (בין) יכולות הפקה והפצה של המאה העשרים ושל שיטות איסוף חדשות של המאה השבע עשרה'. עוד אסמכתאות סיפקו מחקרים שמצאו מגמות של 'רציפויות ראויות לציון' בעבודת החדשות ובתכניה (Benson, 2004), ופרקטיקות דומות בחדרי חדשות של העיתונות המודפסת והמקוונת (Boczkowski, 2004).

ואולם השקפה 'מסורתית' אין פירושה בהכרח ציפייה לתמונת מצב סטטית לחלוטין מבחינת השימוש בטכנולוגיות החדשות אלא שינוי מתון בכל הנוגע לשימוש בהן. לצורך תיאור השינוי הצפוי אשתמש בהבחנה של כלכלן התקשורת האמריקני ג'ון הרברט מקמנוס (McManus, 1994: 88) בין שני השלבים של היווצרות הידיעה החדשותית, שאומצה כאן קונספטואלית ופותחה תאורטית ומתודולוגית.¹ בשלב המידע הראשוני, שבו הכתב לומד לראשונה על עצם קיומה של ידיעה פוטנציאלית, צפוי כי הטכנולוגיות החדשות יקבלו

ביטוי בולט בסיקור, מאחר שהכתבים מוכנים להשתמש באותם רגעים כמעט בכל מכשיר זמין, חדש או ישן, שיספק להם קצה חוט ויאפשר להם להתחיל את תהליך עבודתם מוקדם ככל האפשר. לעומת זאת, בשלב איסוף המידע, שבמהלכו הכתבים משיגים את אבני הבניין להכנת הידיעה עצמה, צפוי שיעשו בררניים יותר, לא רק בכל הנוגע למידע אלא גם בנוגע לטכנולוגיות שבאמצעותן הוא מושג, מתוך העדפת הטכנולוגיות המאפשרות להם שליטה מרבית בטיב המידע העומד להתפרסם בשמם.

לוח 1: מגמות המשך מול מגמות שינוי

מאפייני העבודה החדשותית	מגמות המשך	מגמות שינוי	התופעה המצופה
שימוש בתחליפי נוכחות	סיקור בלתי מתווך היה מוגבל כבר בעבר, כאשר נעשה שימוש בטכנולוגיה כתחליף נוכחות	טכנולוגיות חדשות מציעות יותר ערוצים, שהם יותר אמינים, ויכולים להיות מותאמים לנסיבות	מדיאטיזציה (mediatization) – תיווכיות גוברת של טכנולוגיות. עלייה יחסית במגעים מתווכי טכנולוגיה, ירידה בבלתי מתווכים
טיבן בהמיקוח של החדשות (משא ומתן עם מקורות המידע)	דבקות בערוצים אורליים (טלפון)	מרבית הטכנולוגיות החדשות הן טקסטואליות	טקסטואליזציה: עלייה יחסית בשימוש בערוצים טקסטואליים, ירידה מסוימת בשימוש בטלפון
ההעדפה למגע ישיר עם מקורות אנושיים	היצמדות למגע ישיר עם מקורות אנושיים	יכולת גוברת לעקוף מקורות אנושיים (באמצעות רשת האינטרנט ובסיסי נתונים)	האינטרנט נעשה כלי חיוני לעיתונאים

לוח 1 מראה את הגורמים מעודדי היציבות (הנעוצים בדפוסי העבודה העיתונאיים, המוכרים מספרות הסוציולוגיה של החדשות) לעומת הגורמים

הצופים שינוי (הנעוצים בטכנולוגיות התקשורת החדשות ובפונקציות שהן מציעות). הרעיון המרכזי הוא, שההשפעה הסופית של הטכנולוגיה איננה נקבעת בחלל החופשי אלא ביחסי גומלין בין הפונקציות שלה לבין המערכת החברתית שבמסגרתה היא מופעלת. יחסי גומלין אלה עשויים להוביל לשינויים המוצעים בלוח (למרות היציבות היחסית).

במסגרת יחסי גומלין אלה אפשר לצפות לשלושה תהליכים עיקריים:

1. מדיאטיזציה (mediatization) – עלייה באחוז המידע שמועבר באמצעות טכנולוגיות למיניהן.
  2. טקסטואליזציה – עלייה באחוז המידע הגולמי שמועבר בכתב (וירידה במידע האורלי שנמסר).
  3. אימוצו של האינטרנט לעבודה עיתונאית.
- שלושת התהליכים הללו עובדו לשאלות מחקר ספציפיות.

שאלת מחקר 1: האם במשך הזמן חלה ירידה בשימוש במגעים בלתי מתווכים ועלייה תואמת בשימוש במגעים מתווכי טכנולוגיה?

טכנולוגיות תקשורת חדשות לא יצרו את הצורך העיתונאי וגם לא את האפשרות העיתונאית להשיג מידע חדשותי ללא נוכחות פיזית. גם בעבר כתבים נהגו כך בכל פעם שחשו או העריכו כי 'להיות שם' (בריאיון פנים-אל-פנים או בזירת אירועים) אינו נוח מבחינתם, או בלתי חיוני, או בלתי אפשרי, או מסכן אותם באובדן זמן מופרז. אפילו טכנולוגיות מסורתיות דוגמת הטלפון הקווי שימשו בהצלחה ובאופן נרחב למטרות דומות (Alsop & Alsop, 1958: 5). אלא שמה שהיה בכל זאת התחדש כאן, עם כניסתן של הטכנולוגיות החדשות. אלה עשו את תחליפי הנוכחות הרבה יותר נגישים ומפתים לשימוש, לא רק בזכות הפונקציות המתוחכמות שלהן, אלא גם עקב אימוצן המהיר בארגונים פרטיים וציבוריים. על רקע זה ניתן לצפות כי מגעים בלתי מתווכים, שנחשבים לפרוצדורות סיקור 'ראויות' יותר מבחינה מקצועית ואתית, כיוון שהם מביאים עדות מיד ראשונה (Fishman, 1980: 144; Pavlik, 2000: 229); יהיו במגמת ירידה בין התקופות, ואילו מגעים מתווכים יהיו במגמת עלייה, ביחוד בשלב גילוי המידע הראשוני.

שאלת מחקר 2: האם מסתמנת לאורך זמן ירידה במגעים מתווכי טלפון ועלייה תואמת במגעים מתווכי טקסט?

מאחר שהחדשות מתוארות כ'תופעה בת-מיקוח' (negotiated phenomenon), כלומר כפרי של משא ומתן בין מקורות לבין עיתונאים (Tuchman, 1978: 6; Berkowitz & TerKeurst, 1999), צפוי כי השגתן תיטה

לעבר טכנולוגיה מאפשרת-מיקוח, קרי הטלפון (ובמידה מסוימת גם מגעים בלתי מתווכים, שנידונו לעיל). הטלפון מאפשר לכתבים לישים מערכת עשירה של טכניקות ריאיון: להתמקח על טיעוני מקורות, להתעמת עמם, לשאול שאלות ולבקש הבהרות. ואולם על הטלפון, שבזמנו היה האמצעי הטכנולוגי כמעט היחיד שאפשר ליצור מגע עם מקורות ולהשיג מידע, קראו תיגר שורה של חלופות חדשות, שחוץ מהטלפון הנייד, כולן טקסטואליות (מכשירי זימון, פקסימיליה, אינטרנט ודואר אלקטרוני). כעולה מתצפיות שעשיתי בחדר חדשות של אחד העיתונים, מידע טקסטואלי יכול להיות שימושי מאוד לכתבים, בייחוד במהלך השעות הארוכות שבהן הם כבולים לטלפון בעניינים אחרים ואינם יכולים, או שאינם רוצים, ליצור קשר סינכרוני ולקיים אינטראקציה אורלית בזמן אמת עם מקורות מסוימים ברגעים מסוימים. מידע טקסטואלי עשוי להחיש את זרימת המידע ולמנוע חיכוכים בין מציעי המידע (המקורות) לבין אלה המחליטים מה לעשות בו (העיתונאים).

הירידה במגעים מתווכי-טלפון והעלייה המקבילה במגעים מתווכי-טקסט צפויה להיות בולטת יותר בשלב המידע הראשוני, שבמהלכו עיתונאים זקוקים רק לקצה חוט שיוביל לסיפור הפוטנציאלי, ופחות בשלב איסוף המידע, שהוא יותר בעל אופי מיקוחי. חשוב לציין, כי במקרה זה הטלפון כולל גם את הגרסה הקווית וגם את הצאצא הנייד שלה, שעל אף היותו במידה מסוימת טכנולוגיה חדשה, סיפק שירותים דומים לאלה של הטלפון הקווי, לפחות בקרב אזרחים רגילים (Leung & Wei, 2000). מה גם, שהתכונות הלא אורליות של הטלפון הנייד, כגון ה-SMS, לא היו בשימוש נרחב בקרב העיתונאים בתקופה הנחקרת.

שאלת מחקר 3: האם האינטרנט נעשה כלי עבודה עיתונאי עיקרי להשיג מידע חדשותי?

לפי קביעה אחרת של סיגל (15: Sigal, 1986) 'חדשות אינן מה שמתרחש, אלא מה שמישהו אמר שהתרחש או שעומד להתרחש'. פירושה של קביעה זו היא שמידע חדשותי מיסודו מעוגן במקורות אנושיים, ולכן ניתן לצפות כי ייטה לערוצים המאפשרים מגע עם מקורות אלה. ואולם מאז הופעתם של האינטרנט ובסיסי הנתונים נהיה אטרקטיבי בהרבה לעקוף את המקורות האנושיים ולהשיג את המידע באופן עצמאי, ככל שמרבצי המידע הולכים ומתרחבים ונעשים נגישים בלחיצת כפתור. כפי שמראים מחקרים שונים, האינטרנט כבר עתה נעשה 'כלי חיוני' ('indispensable tool') לעיתונאים (García & Bienvenido, 2002: 365).

עד כמה חיוני? קשה להגיע כאן להכרעה כמותית ולקבוע סף שאינו

שרירותי. ובכל זאת, אם התפוקה הממוצעת לעיתונאי היא כשני סיפורים ליום עבודה (כעולה ממחקר זה) ואם השימוש היומיומי באינטרנט נפוץ בקרב מחצית מהעיתונאים (כפי שדיווחו כמה מחקרים אמריקניים),² אזי לא יהיה זה בלתי הגיוני לצפות, שבמידה שהאינטרנט אכן נעשה כלי עבודה חיוני, ימצא בו שימוש עיתונאי כלשהו לפחות בידיעה אחת מבין כל ארבע ידיעות.

שיטת המחקר

הנתונים נאספו בראיונות שחזור פנים-אל-פנים עם עיתונאים, שבהם הם התבקשו לפרט כיצד הושגה כל ידיעה מתוך מדגם של ידיעותיהם. תשובותיהם תועדו בשאלונים סגורים כמותניים.

פיתחתי שיטה זו כדי להתגבר על מגבלותיהן של השיטות המסורתיות בכל האמור בתהליכי עבודה עיתונאיים. ראיונות למשל נעשים בעייתיים כאשר המראיינים עצמם הם מראיינים מקצועיים, שבכוחם לנחש בקלות את התשובות ה'נכונות' ולגלוש לתיאורים רוויי תושייה עיתונאית והישגים יוצאי דופן. תצפיות אתנוגרפיות, לעומת זאת, מסוגלות למנוע מכשלה זו, כיוון שבכוון להעביר את הדגש ממה שעיתונאים אומרים, למה שהם עושים בפועל; אלא ששיטה זו נתקלת בסירוב גובר מצד ארגוני חדשות מרכזיים (Underwood, 1993: 118). גם המחקר הזה החל בגישושים סביב האפשרות לקיים תצפיות בעיתונים. אבל התגובות לבקשה זו היו שליליות בדרך כלל. ניתוחי התוכן פוטרים את החוקר מהסכמת ארגון התקשורת הנבדק אלא שהם מתמקדים בתוצר החדשותי. לעומת זאת, בכל הנוגע לתהליכי העבודה העיתונאיים, ניתוחי תוכן אינם יכולים להציע יותר מאשר ספקולציות, מאחר שהתהליכים אינם מותירים עקבות ברורים בתוצר החדשותי (Manning, 2001: 48).

כדי למצוא מוצא מאילוצים אלה, פותחה שיטת המחקר הזאת, שכללה שלושה שלבים של איסוף נתונים (לפני הראיונות עצמם):

1. בחירה של עשרה תחומי סיקור בכל אחד משלושת היומונים הפונים אל הציבור הרחב בישראל: 'הארץ', 'ידיעות אחרונות' ו'מעריב',³ לפי חמישה קריטריונים.⁴ תחומי הסיקור שנבחרו בסופו של דבר היו 63% מכלל התחומים שתאמו את הקריטריונים.
2. זיהוי כל הידיעות החדשותיות שפרסמו כתבים אלה במשך ארבעה שבועות (מרס 2001). הבחירה בתקופה של ארבעה שבועות נועדה ליצור איזון בין הצורך בייצוג סיפורי חדשות ממגוון מועדים ונסיבות מצד אחד לבין

הצורך להגיע אל העיתונאים כשזיכרוןם עדיין טרי מן הצד האחר, וזאת כדי לאפשר שחזור מהימן של פרטי ההתהוות של כל ידיעה.
3. הגרלה של 15 סיפורי חדשות לכל עיתונאי מסך פרסומיהם (ממוצע 43, סטיית תקן 11). יחידת הניתוח הבסיסית הייתה המגע בין עיתונאי לבין מקור מידע.⁵

כדי למזער את היקף הסירוב מצד העיתונאים לשוחח על קשריהם עם מקורות המידע שלהם, נקבע כי הידיעות יהיו אנונימיות, כלומר החוקר יקבל תיאור מפורט של תהליכי ההתהוות של 15 ידיעות אבל בלי שהוא יודע לאיזו ידיעה שייך כל תיאור. לשם כך, הותאמו גם סידורי הישיבה. הכתב והמראיין ישבו משני צדי שולחן כשמסך חוצץ ביניהם, כדי להסתיר את הידיעות שבידי העיתונאי. שיתוף הפעולה של העיתונאים היה כמעט מלא.⁶ כך התאפשר לשחזר את תהליכי היצירה של 448 סיפורי חדשות.

הבעיה הבאה הייתה לספק פרספקטיבה היסטורית כיצד הפעילו כתבים את ערוצי התקשורת טרם כניסתן של הטכנולוגיות החדשות. התקופה שנבחרה להשוואה הייתה מרס 1981, בדיוק 20 שנה לפני מועד המחקר העיקרי, ובאותו חודש בלוח השנה. פרק זמן זה נבחר גם משום שמיד לאחריו נקלטה בשימוש עיתונאי הטכנולוגיה החדשה הראשונה – מכשיר הזימון (ביפר).

המאמץ העיקרי בתכנון חלקו ההיסטורי של המחקר היה לשמור על שיטת שחזור דומה ככל האפשר למחקר של 2001. ואולם שלוש התאמות היו בלתי נמנעות. ראשית, הושמטו כמובן הטכנולוגיות שלא היו בשימוש בשעתו. שנית, הופחת מספר המרואיינים, בשל הקושי לאתר כתבים מאותם עיתונים ובעלי אותם תחומי סיקור (מרביתם כבר לא עבדו כעיתונאים פעילים בעת המחקר). שלישית, כדי להתחשב בפרק הזמן הרב שחלף (20 שנה) ובקשיי הזיכרון שהדבר עלול להציב, התבקש הכתב של 1981 לבחור בכל ידיעה בין שתי אפשרויות: למסור תיאור ספציפי של דרכי הפקתה (אם הוא סבור כי הוא זוכר זאת במדויק, על אף הזמן שחלף), או למסור תיאור גנרי של הדרכים להפיק ידיעות מאותו הסוג. לדוגמה, כתב משטרה שהתבקש לשחזר כיצד הפיק ידיעה על רצח יכול היה לתאר את דרך הסיקור של אותו הרצח, או את הדרך השגורה שבה נהג לסקר מקרי רצח מסוג זה.

ב־84% מהידיעות סיפקו הכתבים תיאור גנרי. באותו אחוז בדיוק מכלל הידיעות טענו הכתבים כי הם משוכנעים שהשחזור שמסרו הוא מדויק במידה רבה, למרות הזמן שחלף.

ברור מאליו כי התיאור הגנרי וההיקף המצומצם של הידיעות (135 ידיעות, שנכתבו בידי תשעה עיתונאים) כמו גם ההסתמכות על 'זיכרון ארוך טווח' (שהוא מנוגד לזיכרונות הטריים יחסית של כתבי 2001)⁷ עשויים להחליש

את בסיס ההשוואה בין התקופות הנחקרות. אך בהתחשב במחסור בשיטות מחקר מוצקות יותר לשחזור דפוסי הפקה בעבר, וכן בהתחשב ביתרונותיה הלא מבוטלים של השיטה הנוכחית (עדויות מפורטות של הכתבים הממוקדות במדגם מקרי של ידיעות, שהם עצמם חיברו, ואשר פזורים בהן 'עוגני זיכרון', כגון הנסיבות והמקורות הנזכרים או המרומזים בידיעות), נראה כי אפשר להשתמש בנתוני שנת 1981 לשם השוואה זהירה.

הפרשנות של הממצאים נתמכת כאמור בשלושה חודשי תצפיות, בחדר חדשות של אחד היומונים, וכן בשלושה משרדים של דוברים ואנשי יחסי ציבור במגזרים הממשלתי והפרטי.

הנתונים יוצגו וינתחו באמצעות סטטיסטיקה תיאורית. בעיקר יובאו אחוזי המגעים שתורם כל ערוץ בכל תקופה ובכל אחד משני השלבים החדשותיים. היתרון של שימוש באחוזים ככלי מחקר הוא, שהוא מתאר היטב את תמהיל הערוצים בכל תקופה, ומאפשר להראות כל ערוץ בהקשר של הערוצים האחרים, להשוות בין ערוצים חדשים ובין ותיקים ולהציג באופן בולט לעין מגמות של המשכיות ושינוי, העומדות ביסוד שאלות המחקר.

האחוזים חושבו כמספר המגעים שבהם נעשה שימוש בטכנולוגיה הרלוונטית (או במקבץ טכנולוגיות) חלקי כלל המגעים ששימשו להשיג את המידע. כל מגע עם מקור או כל 'העברה' ('transfer') (Sigal, 1973: 125) של מידע היו ערוץ תקשורת אחד. בשלב המידע הראשוני, המונה לעולם רק ערוץ תקשורת אחד (מאחר שעיתונאי יכול לגלות לראשונה רק פעם אחת את עצם קיומה של ידיעה פוטנציאלית), תועדו כל המגעים בפרוטרוט. לעומת זאת, בשלב איסוף המידע (שבו יכולים להתקיים מגעים רבים) הוגבל מראש החלל בשאלון לשלושה ערוצי איסוף – אלה החשובים ביותר לדעת העיתונאי. הגבלה זו נבעה מן הצורך להתחשב באילוצי משך הריאיון, כדי לא להעמיד את סבלנותם של המרואיינים במבחן מפרך מדי. על אף מגבלה זו, התברר שכמעט כל מגעי האיסוף תוארו בפרוטרוט: 88% במדגם של 1981 ו-92% בזה של 2001.

בשל טיבו החלוצי של המחקר, לא נעשה בו שימוש במבחני מובהקות אלא בחישובי גודל אפקט. גודל האפקט המתאים, 'D-Statistic', חושב כהפרש שבין האחוזים בשני המדגמים חלקי האומדן לסטיית התקן המשותפת (ראו נוסחה בהערות ללוח 2). מקובל לראות באפקט בשיעור של 0.20 כקטן, בשיעור 0.50 כבינוני ובשיעור 0.80 כגדול (Cohen, 1992).

ממצאי המחקר

ככלל, השתמשו הכתבים ב־2.62 ערוצים בממוצע לידיעה ב־2001 (448 ידיעות המבוססות על 1,175 מגעים) לעומת 2.24 ערוצים ב־1981 (135 ידיעות המבוססות על 302 מגעים).

המקרים הפשוטים הם אלה שבהם התקיים בין המקור לבין העיתונאי מגע בעל פונקציה ברורה אחת מבחינת השלבים של הכנת הידיעה; כלומר מגע ששימש אך ורק לצורכי גילוי מידע ראשוני (מגע עם המקור הראשון) או מגע ששימש אך ורק לצורכי איסוף מידע (מגעים עם המקור השני ואילך). אלא שבכחצית הידיעות (52%) נגלה דפוס שלישי: המגע עם המקור הראשון בידיעה הניב שילוב של מידע ראשוני ושל קצת מאיסוף המידע לפחות. כיוון שהפונקציה של אותו מידע הייתה כפולה, נכלל אותו ערוץ פעמיים בניתוח – הן כערוץ מידע ראשוני והן כערוץ איסוף מידע.⁸

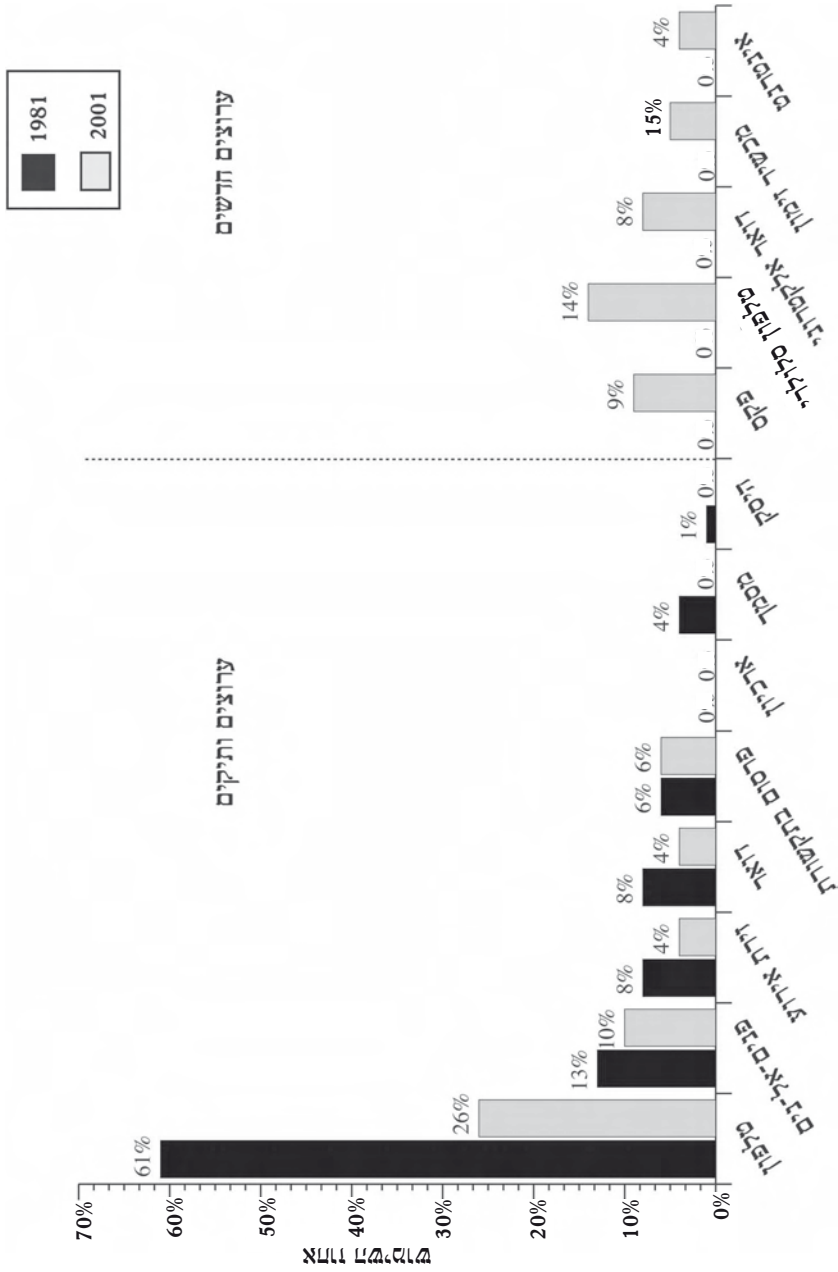
התרומה של כל ערוץ להשגת הידיעות המתפרסמות מוצגת בנפרד למידע ראשוני (תרשים א1) ולאיסוף המידע (תרשים ב1). הערוצים החדשים מרוכזים בצדו הימני של כל תרשים ואילו הוותיקים בצדו השמאלי.

הממצאים מלמדים, כי אף לא אחת מהטכנולוגיות החדשות נותרה ללא שימוש כלל. כל אחת מהן תרמה בין 3% ל־15% מן המגעים לפחות בשלב אחד – גילוי המידע הראשוני או איסוף המידע. ככלל, דפוס השני בולטים יותר בשלב המידע הראשוני (שבו תרמו הטכנולוגיות החדשות כמחצית מכלל המגעים) מאשר בשלב איסוף המידע (שבו הן תרמו כשליש בלבד). השאלה המתעוררת כאן היא כיצד יש להחשיב את הטלפון הסלולרי?

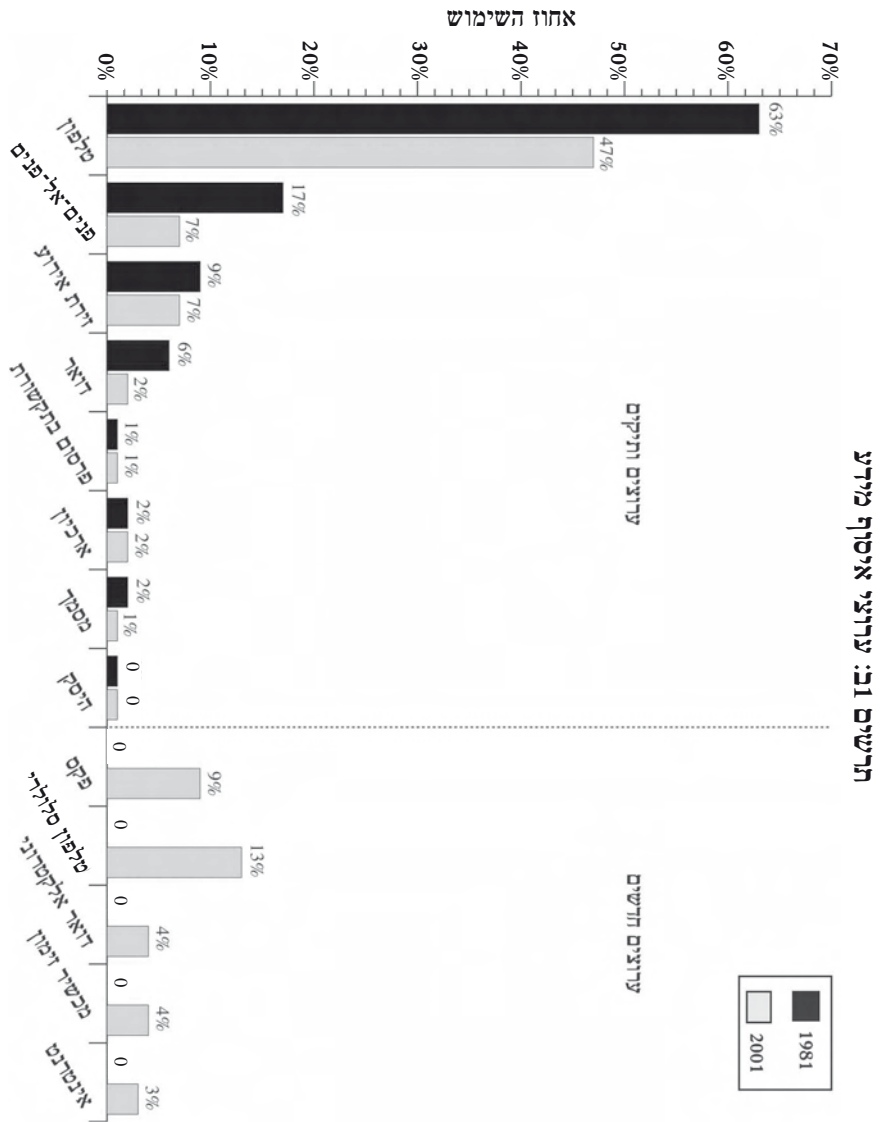
אף שמדובר בטכנולוגיה חדשה המאפשרת ניידות, הרי שלפחות מבחינת דפוס ההתקשרות בין מקורות ובין עיתונאים, לא מילא הטלפון הסלולרי פונקציה שונה באופן מהותי מהטלפון הקווי, לפחות בעת המחקר. אם נצרף את הטלפון הנייד לטכנולוגיות הוותיקות, חלקן של הטכנולוגיות החדשות אף יוסיף ויצטמצם ל־36% ממגעי המידע הראשוני ול־20% ממגעי האיסוף בלבד. כך או כך, גודל האפקט של אימוץ הטכנולוגיות החדשות בשלב איסוף המידע הוא בין קטן לבינוני, הן כאשר בוחנים את מכלול הטכנולוגיות החדשות ($D\text{-Statistic} = 0.37$) והן כאשר בוחנים אותן ללא הטלפון הסלולרי ($D\text{-Statistic} = 0.39$).

התמונה מוסיפה להתבהר, כאשר מקבצים את הערוצים השונים לקטגוריות רחבות יותר, כדי להשיב על שאלות המחקר הראשונה והשנייה, כמוצג בלוח

תרשים נא: ערוצי גילוי מידע ראשוני

מהפכה טכנולוגית בעיתונות? רוב המידע החדשותי עדיין זורם בטלפון (ובנייד) 137

לוח 2: השימוש העיתונאי בטיפוסי ערוצים שונים

בשלב גילוי המידע הראשוני					
גודל אפקט	מדגם 2001		מדגם 1981		טיפוס הערוץ
	אחוז	מספר	אחוז	מספר	
-0.19	14%	61	20%	27	מגעים בלתי מתווכים*
-0.43	40%	179	61%	82	מתווכי-טלפון ^ב
0.63	41%	183	12%	16	מתווכי-טקסט ^ב
-0.05	6%	25	7%	9	אחר ^ב
	100%	448	100%	135	סך הכול
בשלב איסוף המידע					
גודל אפקט	מדגם 2001		מדגם 1981		טיפוס הערוץ
	אחוז	מספר	אחוז	מספר	
-0.32	14%	127	27%	64	מגעים בלתי מתווכים*
-0.06	60%	526	63%	152	מתווכי-טלפון ^ב
0.37	25%	217	10%	24	מתווכי-טקסט ^ב
0.01	1%	8	1%	2	אחר ^ב
	100%	878	100%	242	סך הכול
<p>הערה: הנתונים כוללים את כל המגעים של גילוי המידע הראשוני ועד שלושה מגעי איסוף שהיו החשובים ביותר לדעת העיתונאי. בלתי מתווכים*: מפגשי פנים-אל-פנים ונוכחות בזירות אירוע. מתווכי-טלפון^ב: קווי וסלולרי. מתווכי-טקסט^ב: אינטרנט, דואר אלקטרוני, דואר, ארכיון ומסמכים. אחר^ב: פרסום בכלי התקשורת, היסק של העיתונאי. גודל האפקט (D-Statistic) חושב כהפרש שבין האחוזים בשני המדגמים חלקי האומדן לסטיית התקן המשותפת. נוסחת החישוב:</p> $P_1 - P_2$ $\sqrt{\frac{(n_1-1)*p_1(1-p_1) + (n_2-1)*p_2*(1-p_2)}{n_1+n_2-2}}$					

מדיאטיזציה

השאלה הראשונה נגעה למגעים מתווכי-טכנולוגיה לעומת ערוצים בלתי מתווכים (נוכחות בזירות אירוע וראיונות פנים-אל-פנים). על אף הירידה הקלה בהיקף המגעים הבלתי מתווכים, המתרכזות שלא כמצופה בשלב איסוף המידע דווקא (ירידה של 13%, גודל אפקט = -0.32), התמונה הכללית מעידה על מגמת יציבות. אם נסכם את כל הערוצים מתווכי-הטכנולוגיה⁹, נראה שמאחורי הרוב המכריע של המגעים עמדה טכנולוגיה כלשהי. כך ב-86% ממגעי גילוי המידע הראשוני (לעומת 79% שני עשורים קודם לכן) וב-85% ממגעי איסוף המידע (לעומת 73% בעבר). בהתחשב במגבלות המתודולוגיות של ההשוואה, לא מומלץ לעשות דרמטיזציה של הבדלים קטנים אלה. נכון יותר לטעון, כי הדפוס העיתונאי הדומיננטי נותר כמעט בלא שינוי, ושהוא בנוי על ניצול אותן הטכנולוגיות הקיימות בכל תקופה, כדי לעשות את מרב העבודה העיתונאית – ללא נוכחות פיזית. אפילו בתקופה המוקדמת, שבה היה השימוש בטכנולוגיות כתחליף נוכחות פחות נוח ופחות אמין,¹⁰ הופק רובן המכריע של החדשות בדרך זו.

כיצד נסביר אם כן את הפער בין הנטייה של כתבים להלל כלפי חוץ את 'עבודת הרגילים', בעוד שבפרקטיקה היומיומית הם מרבים להשתמש בטכנולוגיות כתחליפי נוכחות?

קיימת נטייה טבעית, אפילו פיתוי מסוים, לראות בפער זה עדות ניצחת לעצלותם של העיתונאים. אלא שעצלות יכולה לאפיין נציג כזה או אחר של משלח יד. לעומת זאת, כאשר משלח יד בכללו פועל בדרך זו, הוא מפנה אותנו לחפש הסבר מפתה פחות ורציני יותר מאשר עצלות גרדא. לכן עדיף לראות בסיקור מתווך-הטכנולוגיה עדות לנורמה מקובלת בקרב עיתונאים (כמו גם בקרב המקורות, שמוסרים להם את המידע מן הקצה האחר של הערוץ הטכנולוגי), הקובעת כיצד יש לסקר התרחשויות בסביבה טכנולוגית.

ברמה המופשטת יותר נתונים אלה מלמדים, כי עיתונות היא משלח יד הפועל יותר בזמן מאשר במרחב. ממד הזמן מציב לעיתונות אתגר כה גדול, מתוקף תדירות הפרסום, עד שהוא הופך לזירת התמודדות עיקרית בעבור העיתונאים. לעומת זאת, ממד המרחב, שבו פזורים אירועים ומקורות מידע, נתפס בדרך כלל יותר כאילוץ עיתונאי לחמוק ממנו מאשר כאתגר להתעמת עמו.

לכך יש משמעות אפיסטמולוגית, כלומר כזו המעצבת את טיבו של הידע העיתונאי. בטווח הרחוק, טכנולוגיות לא רק מקשרות בין הכתבים לבין ה'מציאות' אלא גם מנתקות אותם ממנה. הסתמכות יומיומית על טכנולוגיות מצררה את החלון העיתונאי אל ה'מציאות', ומצמצמת את ה'נוכחות החברתית'

'(social presence) שלהם ושל מקורותיהם (Rogers, 1986: 52); בכוחה לגרום להם לאבד את ה'סינרגיה שמגיעה מאינטראקציות אנושיות יצירתיות ולעתים מקריות' (Christopher, 1998: 124) ולעודד חוסר שקיפות וטשטוש סביב המרחק הרב שקיים בדרך כלל בין העיתונאים לבין ה'שטח' (Russell, 1999; Zelizer, 1990). לא כל שכן שימוש בטכנולוגיות, כדי לזייף נוכחות עיתונאית, כמו שעשה כתב 'הניו יורק טיימס', ג'ייסון בלייר, שהונה את עורכיו ואת קוראיו בדרך זו.¹¹

טקסטואליזציה

שאלת המחקר השנייה נוגעת ליחס בין המגעים בטלפון לבין המגעים שבהם המידע הגולמי מגיע אל העיתונאי כטקסט כתוב. כצפוי, השימוש בטלפון, בעבר הטכנולוגיה היחידה בעצם שאפשרה להשיג מידע ללא נוכחות פיזית בשטח, פוחת במשך הזמן, בעוד השימוש במידע הטקסטואלי גובר. שינויים אלה הם בולטים ותואמים זה את זה בשלב גילוי המידע הראשוני (טלפון -21%, טקסט +29%) ופחות בשלב האיסוף (טלפון -3%, טקסט +15%). גם גודל האפקט מעיד על מגמה זו.¹²

המשמעות של נתונים אלה היא, שחדשות הן עדיין תופעה של משא ומתן או מיקוח בין מקורות ובין עיתונאים, לפחות בשלב האיסוף. ידיעות רבות, אם לא מרביתן, עדיין נכתבות אפוא באותה תנוחה קלסית, שנראית בסרטי קולנוע ונראתה גם בתצפיות: ראשו/ה של העיתונאי/ת מוטה בזווית, כשהוא לוחץ את שפופרת הטלפון כנגד כתפו/ה, בעוד האצבעות עסוקות בהקלדה. פעם במכונת הכתיבה, כיום במקלדת המחשב.

השימוש הנרחב מאוד בטלפון ככלי עבודה עיתונאי היה קל להבנה כל עוד לא היו חלופות. יוג'ין וב (Webb) התבדה פעם, כי 'ספר על טכניקות איסוף מידע עיתונאיות יכול רק שני פרקים: הטלפון — וכל השאר' (cited by Strentz, 1989: 59). את קסמו העיתונאי של הטלפון הסבירו חוקרים שונים במדינות כערוץ אורלי (McLuhan, 1964: 214); ביעילותו לראיונות קצרים וממוקדים (Strentz, 1989: 59); באפשרות לשותח באמצעותו עם מקורות מידע מתוך הסתרת זהותם מעיתונאים המצויים בסביבה (Tuchman, 1978: 65); ובכך שהוא הולם סגנון עבודה עיתונאי 'כבול-שולחן' (Tunstall, 1971: 127); (Manning, 2001: 105) (desk-bound).

אלא שהישרדותו של הטלפון ככלי עבודה עיתונאי עיקרי בסביבה המוצפת בטכנולוגיות חלופיות מזמינה בחינה חוזרת ומקיפה של תפקידה העיתונאי של טכנולוגיה זו, ושל ההטיות האפשריות שהיא מביאה אל העבודה העיתונאית ואל טיבו של המידע העיתונאי הנרכש בדרך זו. בחינה מחודשת זו צריכה לכלול

כמובן גם את הטלפון הנייד, שככל הנראה הזרים נעורים חדשים לטכנולוגיה הוותיקה (אם כי, כפי שנראה בתרשימים 1א ו-1ב, הטלפון הקווי כשלעצמו הוא עדיין כלי עיתונאי חיוני).

בשונה מאיסוף המידע, שלב המידע הראשוני נעשה יותר ויותר טקסטואלי. לכאורה אין כאן כל בעיה. מידע טקסטואלי יכול להיות סימן היכר לעבודה עיתונאית מופתית, המערבת תחקירים מבוססי מסמכים ונתונים, איסוף ראיות קפדני והדלפות ענקיות בנוסח 'מסמכי הפנטגון'. אלא שלפי נתוני המחקר, שימושים הרואיים כאלה בטקסט הם תופעה עיתונאית נדירה. המקורות האנושיים היחידים שמייצרים כמויות גדולות של טקסט אינם מדליפים מסתוריים של מסמכים הרי חשיבות, אלא דוברים ואנשי יחסי ציבור.¹³ פירוש של דבר שהשימוש בפועל בטקסט איננו מן הסוג שטום קוך' (Koch, 1991: 91) ערג אליו. בעוד שאצלו הטקסט נועד לשמש לחקר גרסאותיהם של מקורות מידע, כאן הוא משמש להגביר דווקא. במקום לחזק את הכתבים, הטקסט משמש לחזק את מקורות המידע ואת אנשי התדמית המשרתים אותם.

לטקסט, כפי שהתברר בתצפיות, יש תפקיד אסטרטגי בפס הייצור הפנימי של משרדי יחסי ציבור ודוברות. הוא מאפשר לאותם אנשי תדמית שליטה בתהליך ההכנה של גרסה מעובדת ומחושבת היטב, שעוברת תהליכי ניסוח, ניסוח מחודש ושרשרת של אישורים על ידי לקוחותיהם, ואחר כך מופצת באופן אחיד ונרחב לכתבים שונים. נוסף על כך, הטקסט מאפשר לאנשי יחסי ציבור לדחוס את שני השלבים של גילוי המידע הראשוני ואיסוף המידע לתוך טרנסאקציה אחת¹⁴ של מידע ארוז, ולכאורה מוכן לשימוש עיתונאי.

אימוצו של האינטרנט

שאלת המחקר השלישית נוגעת לשימוש באינטרנט. כפי שאפשר לראות בתרשימים 1א ו-1ב היה האינטרנט מעורב רק ב-4% מגילוי המידע הראשוני וב-3% מאיסוף המידע. בסך הכול הייתה הרשת מעורבת בשני השלבים ב-29 ידיעות, שהן 6.5% מהמדגם – הרבה מתחת לסף המצופה של רבע מהידיעות. הדבר עשוי ללמד, כי לפחות בעת המחקר ולפחות במקרה של העיתונות הישראלית לא היה האינטרנט 'כלי חיוני' להשיג באמצעותו את הידיעות המתפרסמות.

התמונה משתנה קלות אם נוסף על כך את השימוש בדואר אלקטרוני, שהיה מעורב ב-40 ידיעות, שהן 9% מכלל המגעים. אף שהאינטרנט והדואר האלקטרוני נראים במבט ראשון כפונקציות שונות של אותה פלטפורמה, הם מייצגים פרקטיקות עיתונאיות כמעט הפוכות במהותן, מאחר שהאינטרנט הוא כלי לחיפוש מידע פעיל שיוזם הכתב, בעוד שהדואר האלקטרוני משמש,

מתברר, ככלי לקבלה פסיבית של חומרים יזומי מקורות. למעט מקרה אחד, לא קרה שדואר אלקטרוני יוצא, ששיגר הכתב, חזר ובו מידע שהגיע לפרסום. כיצד אם כן נוכל להסביר את הפער הניכר בין השימוש הנרחב ברשת, שעליו דווח במחקרים האמריקניים, לבין השימוש המוגבל שתואר כאן? אפשר לבחור בהסבר תלוית-רבות, שלפיו בשווקים לשוניים זעירים, כגון זה הישראלי, הדיפוזיה של השימוש העיתונאי ברשת תיטה לפגר באופן יחסי לדיפוזיה שלו בשווקים דוברי אנגלית, שבהם היצע המידע הפוטנציאלי גדול הרבה יותר. אפשר גם להציע הסבר טכנולוגי: בעת המחקר, מספר משתמשי האינטרנט בישראל נאמד ב-32% מכלל האוכלוסייה לעומת 51% בארצות הברית.¹⁵ אלא שהפער בקרב העיתונאים צפוי להיות קטן בהרבה לעומת כלל האוכלוסייה, אם בכלל היה כזה, מאחר שלכל העיתונאים שנבדקו היה חיבור לרשת, במערכת העיתון, בבית או בשניהם. לכן, הזמינות של המידע הגולמי בשפות השונות נראית כהסבר משכנע יותר להבדלים בהיקפי השימוש באינטרנט.

הסבר אחר, מקצועי, שאולי נראה מבטיח משני קודמיו, נוגע לחולשותיה של הרשת כמקור מידע עיתונאי. אפילו הבולטים שבחוקרים, הנלהבים מהשימוש העיתונאי ברשת, הודו כי היא עדיין 'כלי נוסף' (additional 'tool') בתיבת הכלים העיתונאית (Pavlik, 2001: 81), וכי היא משמשת בעיקר כתבים מיוחדים (עיתונאים חוקרים) לסיפורים מיוחדים (כגון אלה הטעונים תצוגה גרפית, פרסונליזציה או לוקליזציה) בנסיבות מיוחדות, למשל בשעות שקשה להשיג בהן מקורות אנושיים או בחדשות פורצות (Garrison, 1995: 5; Pavlik, 2000: 232; Middleberg & Ross, 1999, cited by Pavlik, 2000: 36; García & Bienvenido, 2002: 362).

השימוש המועט ברשת עשוי להיות מוסבר גם במגבלות האמינות של המידע המוצע בה (García & Bienvenido, 2002: 365; Pavlik, 2001: 81, 61) ובמבחר המוגבל של חדשות מקוריות, שאינן בגדר פרסום ממוחזר או פרסום מיד שנייה לפחות.¹⁶ כמו כן, האינטרנט עלול להרתיע עיתונאים משום שחסרות לו אותן התכונות שגורמות לעיתונאים להסתמך על מקורות אנושיים: אי-אפשר להתמקח עם האינטרנט על גרסתו ולא לחלוק עמו באופן ממשי את האחריות לפרסום. המידע ברשת סובל גם ממגבלות התאמה לצרכים חדשותיים. אם להשתמש במונחים של סדרות טלוויזיה, אזי הרשת מציעה את הפרקים הקודמים של הסדרה או לכל היותר, את הפרק העכשווי, בעוד העיתונאים מעוניינים בדרך כלל בפרק הבא.

אי-אפשר להתעלם מכך שהמחקרים האמריקניים והמחקר הזה מבוססים על שיטות מחקר שונות. בעוד שהמידע כאן מבוסס על בדיקה מדוקדקת של השימוש

בפועל ברשת בידיעות ספציפיות, עסקו המחקרים האמריקניים בשימושים מוצהרים באופן כללי. שימושים אלה עוסקים בפונקציות עיתונאיות, שאינן מותרות בהכרח עקבות בידיעות המתפרסמות בסופו של דבר. הם גם פתוחים להפרזה של העיתונאים בדבר השימוש שהם עושים ברשת, בייחוד בתקופה שבה טכנולוגיה חדשה למשעי זו גררה ציפיות גבוהות כמפתח להחייאת 'תור הזהב' של העיתונות האמריקנית (Gans, 2003: 42).

לפי ההסבר התרבותי, השימוש ברשת עשוי לגבור ברבות הזמן. לפי ההסברים המקצועי והמתודולוגי, הזמן לא יגביר בהכרח באופן ניכר את השימוש ברשת. עוד באשר לעתיד, אפשר להעריך כי לדואר האלקטרוני פוטנציאל לקניבליזציה, שתכרסם בטכנולוגיות הטקסטואליות ה'מזדקנות' כגון הפקסימיליה ומכשיר הזימון. ככל שייקלטו בשימוש עיתונאי טלפונים סלולריים מהדור השלישי ומחשבי כף יד מתוחכמים, סביר שנראה יותר עיתונאים משתמשים בדואר אלקטרוני נייד; אלא שגם אם תתממש תחזית זו, צפוי שהוא ישמש יותר כערוץ לגילוי מידע ראשוני, שמניע תהליך עבודה עיתונאי עצמאי, מאשר כערוץ איסוף מידע, שנגמר בסופו של דבר בפרסום.

סיכום

התפקיד שמילאו הטכנולוגיות החדשות בהפקת המידע החדשותי מצטייר במחקר הנוכחי כמהפכה שמרנית. כמו שאפשר לראות בלוח 2, רוב השינויים לאורך זמן מתאפיינים בגודל אפקט קטן. רק בקטגוריה אחת (הטקסטואליזציה של המידע הראשוני) גודל האפקט הוא בין בינוני לגדול (0.63). אילו היה ההפך הנכון, והטכנולוגיות החדשות אכן היו יוצרות שינוי מהפכני בעבודת החדשות, או שלא היו משנות אותה כלל, היה עלינו לראות זאת בבהירות, למרות המגבלות המתודולוגיות של ההשוואה בין התקופות.

ההיבט המהפכני שהביאו הטכנולוגיות החדשות לעבודת העיתונאים ניכר בשתי תופעות: הראשונה, אף לא אחת מהטכנולוגיות החדשות נותרה בלא שימוש עיתונאי כלל; והשנייה, תרומתן של טכנולוגיות אלה היא גבוהה באופן יחסי בשלב המידע הראשוני, שככלל פתוח יותר לחידושים טכנולוגיים.

ההיבט השמרני נראה בשילוב של שתי תופעות גם כן: ראשית, הכתבים דבקים בערוצים הוותיקים. שנית, הם משתמשים גם בערוצים החדשים באופן שהוא יותר הסתגלותי מאשר מהפכני. הדרך שבה עיתונאים ומקורות מתקשרים ביניהם באופן יומיומי מעידה כי שני הצדדים מחשיבים פחות את התחכום ואת העדכניות של טכנולוגיות התקשורת, ויותר את מידת התאמתן למערכת של

יחסי מקור-עיתונאי – על ההעדפות, הצרכים והאילוצים הנלווים ליחסים אלה.

במילים אחרות, על אף השינויים הגדולים שחלו בטכנולוגיה, נמצאו שינויים מועטים באופן יחסי ב'מתודולגיה' (Koch, 1991: 118) העיתונאית של הפקת המידע בפועל. כתבים מוסיפים להסתמך בשיעור מוחץ על מקורות אנושיים¹⁷ (למרות הזמינות והאטרקטיביות הגוברות של טכנולוגיות עוקפות מקורות); לקיים קשרים, לפחות בשלב האיסוף, באמצעות ערוצים מאפשרי מיקוח (למרות ההיצע הגובר של טכנולוגיות טקסטואליות); ולהשתמש בטכנולוגיה כתחליף לנוכחות פיזית בהיקף שאינו שונה מהותית מבימים עברו (למרות הפיתוי הגובר מצד תחליפי נוכחות חדשים).

כל זה אינו פוסל את האפשרות שלטכנולוגיות נודעת השפעה עקיפה על עבודת החדשות, שאינה נראית ישירות בתכנים המתפרסמים, שנבחנו כאן. הטכנולוגיות החדשות קרוב לוודאי שינו את הדרכים שבהן העיתונאים עצמם מתעדכנים במתרחש, עוקבים אחר פרסומי עמיתיהם ומתחריהם ומתקשרים עם מערכות החדשות. הן שינו את הדרכים שבהן עיתונאים משגרים, מחפשים ומאחסנים מידע.

הטכנולוגיות החדשות מציעות תשתית תקשורת משופרת בין עיתונאים ובין מקורות המידע שלהם,¹⁸ המאפשרת לעיתונאים להשיג יותר מידע בפחות זמן. הן גם מציעות רה-קונפיגורציה של ה'מציאות' העיתונאית, ומעניקות לה ממשק חדש או 'נוף מנטלי' חדש, שיש בו רוויית-יתר (supersaturation) של מסרים מתווכי-טכנולוגיה (Gitlin, 2001).

לפי הממצאים שהוצגו כאן, ה'רפורמיסטים' ככל הנראה טעו, לפחות במקרה הנבדק. בכך אין כדי להעיד בהכרח שהצדק הוא עם ה'מסורתיים' בלבד, מאחר שעבודת החדשות בטלוויזיה, כמו שטוענים מי שכונו כאן ה'סלקטיביים', השתנתה במידה דרמטית. עוד מחקר יידרש, כדי לקבוע אם שינויים אלה בהפקה הטלוויזיונית אינם מוגבלים להשגת צילומים וסאונד, בעוד שהמידע החדשותי עצמו עדיין נגלה ונאסף באופן שאינו שונה מהותית מכפי שנמצא בקרב כתבי העיתונות המודפסת.

ועוד מחקר יידרש, כדי לקבוע באיזו מידה התמונה שעלתה במחקר זה מייצגת את המציאות העיתונאית בחוץ לארץ. למרות היעדר נתונים בני השוואה, יש כמה סימנים לכך שלפחות מקצת הנתונים שנאספו כאן מאפיינים גם עיתונאים בארצות הברית, בבריטניה ובספרד. יש כמה עדויות בספרות באשר למרכזיותו של הטלפון (Manning, 2001: 79; Pavlik, 2000: 230); באשר לשימוש המוגבל באינטרנט לאיסוף מידע עיתונאי; ובאשר לשימוש הנדיר בנוכחות פיזית, כפי שתואר לעיל. המחקר ההשוואתי הקיים אינו מסייע כאן

במידה ניכרת, מאחר שאין הוא מסיק מסקנות חותכות אם המשותף לתרבויות עיתונאיות שונות עולה על המפריד ביניהן (Gaunt, 1990; Patterson, 1998; Weaver, 1998: 455).

עד לביצוע מחקר השוואתי מדוקדק, אין הצדקה לפטור את המקרה הישראלי כמי שמייצג טיפוס החורג באופן ניכר מהמודלים המערביים של עיתונות מודרנית, חופשית ותחרותית. העיתונות העברית בישראל היא בבעלות פרטית, נשלטת בידי חברות משפחתיות, ומרוכזת מאוד: בתקופה שבה נערך המחקר היא שירתה אוכלוסייה של כשישה מיליון איש באמצעות ארבעה יומנים כלליים בלבד, כולם ממוקמים ברדיוס של פחות מחמישה קילומטרים בעיר תל אביב. אף שנותרו בישראל שרידים אחדים של המודל 'האוטוריטרי', ששורשיהם בראשית ימי המדינה (Caspi & Limor, 1999: 172), מגבלות פוטנציאליות על חופש העיתונות חלות רק בסיפורים מעטים ורגישים בנושאי חוץ וביטחון, הנתונים לצנזורה. ואולם 'טווח הדיווח המותר הינו רחב'¹⁹ ומרחב השיפוט של הצנזורה הולך ומצטמצם בידי בית המשפט העליון. מגמה זו מצטרפת לתנועה מתמדת לעבר יותר דמוקרטיה, יותר טכנולוגיה ויותר תחרות; לעבר אימוץ פורמטים מערביים ואמריקניזציה של הנורמות העיתונאיות, דפוסי העבודה, סגנונות הכתיבה ושיטות השיווק (Caspi & Limor, 1999: 170).

גם אם נסכים כי למקרה הישראלי מאפיינים ייחודיים, הדרכים שמאפיינים אלה אמורים להשפיע על השימוש של עיתונאים ישראלים בטכנולוגיות אינן ברורות. יתר על כן, הגיוני לצפות כי כתבים בתרבויות אחרות, שהם מעודכנים טכנולוגית ופועלים בסביבות תחרותיות, ידמו יותר לכתבים הישראלים בדרך שהם משתמשים בטכנולוגיות מאשר בתכנים שהם מפיקים באמצעותן, בהנחה שהתוכן פתוח יותר להשפעות של גורמי תרבות מקומית מאשר השימוש בטכנולוגיות.

מחקר השוואתי עשוי להשתמש במתודולוגיה שפותחה כאן, כדי להשוות את הנתונים לאלה של תרבויות אחרות, תקופות אחרות, מדיה אחרת ותפקידים עיתונאיים אחרים, כגון אלה של עיתונאים חוקרים. הוא יוכל לעשות זאת אולי בקנה מידה רחב מזה שהתאפשר במחקר הזה, ולכלול יותר כתבים שבאים מיותר תחומי סיקור, מתוך הקטנת היקף הידיעות לעיתונאי.

שיטת המחקר עשויה לאפשר חדירה שיטתית לרמת המיקרו של העבודה העיתונאית ולמרחב החסוי בדרך כלל, שבו מקורות ועיתונאים מחליפים מידע. היא יכולה להציע אפשרויות משופרות לא רק לחקר טכנולוגיות תקשורת אלא גם לתהליכי העבודה העיתונאיים בכלל, לרבות היבטים של יחסי מקורות ועיתונאים, יוזמה תקשורתית ובניית סדר יום. הנתונים שבכוחה לספק נהנים מעיגון כפול, הן במדגם של ידיעות ספציפיות והן בעדויות של העיתונאים שהפיקו אותן.

אחרית דבר

בשעה שמאמר זה יורד לדפוס (ינואר 2007), הושלמה עבודת השדה של מחקר, שחזר ובחן באותה שיטת מחקר שננקטה כאן, את השימוש בערוצי תקשורת שונים בקרב כתבים בעיתונות המודפסת, המקוונת וברדיו. ניתוח ראשוני הראה, כי שלושת הממצאים העיקריים שתוארו כאן עודם בתוקף: הטלפון והטלפון הנייד נותרו הטכנולוגיה העיתונאית המובילה, ואילו האינטרנט והסיקור הבלתי אמצעי נותרו בשוליים.

הערות

- 1 מקמנוס מציע גם שלב שלישי, סלקציה, שאינו רלוונטי למחקר זה, המתמקד בחדשות שכבר פורסמו וממילא עברו סלקציה.
- 2 בשלהי המאה העשרים כמעט חצי מהעיתונאים האמריקאים, לפי מקור אחד, טענו כי הם משתמשים ברשת מדי יום (Middleberg & Ross, 1999, cited by Pavlik, 2000: 230) מקור אחר אמד את השימוש היומיומי ברשת בכשני שלישים מהעיתונאים (Garrison, 2001: 227).
- 3 מאחר שעל מרבית תחומי הסיקור ממונה כתב אחד בלבד, חשיפת התחומים שהשתתפו במחקר תהיה בגדר הפרה של החיסיון שהובטח להם. לכן, אין לפרט כאן את רשימת התחומים.
- 4 בחירת הכתבים נעשתה על פי חמישה קריטריונים: 1. בעלי תחומי סיקור מרכזיים, המאוישים בכתבים בשלושת היומונים; 2. מרבית ידיעותיהם מתפרסמות בעמודי החדשות והכלכלה; 3. כתבי חדשות במשרה מלאה, ללא תחומי סיקור משניים; 4. נוהגים להסתמך במידה רבה על מקורות מידע ולא על שימוש משני בתקשורת ההמונים (למשל כמקובל בסיקור חוץ ואצל כתבים לענייני חרדים, ערבים ושטחים); 5. מפרסמים לפחות 12 סיפורים חדשתיים בחודש. התחומים נבחרו בסופו של דבר לפי קריטריונים אלה ולפי שיקולי מרכזיות וייצוגיות. במקרים המעטים שבהם יותר מכתב/ת אחד/ת הופקד/ה על תחום סיקור, נבחר/ה הבכיר/ה מבין השניים. את התחום הגאוגרפי, הכולל 12–14 תת-אזורים, ייצגו שלושה כתבים מעיר אחת בגודל בינוני.
- 5 באופן אידאלי היה עדיף לדגום ידיעה אחת לכל עיתונאי. אלא שבמהלך המשא ומתן המוקדם עם הכתבים בזמן תכנון המחקר התברר כי לא יסכימו לכך. מבחינתם נדרשו ידיעות רבות (המספר 15 השביע את רצונם), כדי להסיר מלבם את הדאגה שמא יצליח החוקר להצליב באופן מבוסס בין תיאוריהם לבין הידיעות ששותרו וכך לגלות מי המקור.
- 6 שני כתבים מתוך 30 סירבו להשתתף במחקר והוחלפו; פעם בכתב זוטר מאותו תחום סיקור ופעם בכתב מתחום סיקור מקביל. בארבע מבין 448 הידיעות סירבו הכתבים

מהפכה טכנולוגית בעיתונות? רוב המידע החדשותי עדיין זורם בטלפון (ובנייד) 147

להשיב על כמה שאלות.

7 אף ששיקול טריות זיכרוןם של הנבדקים לא היה מהותי וגם לא אפשרי מתוקף הנסיבות במדגם של 1981, היה הוא מהותי בנוגע למדגם של שנת 2001. לפרק הזמן של ארבעה שבועות יש לפיכך יתרון לא רק מבחינת מהימנות השחזור אלא גם מבחינת מחקרים עתידיים, שיעשו בין אם בידי המחבר עצמו ובין אם בידי חוקרים אחרים, כדי להשוות בין תרבויות או להשוות לאורך זמן.

8 מגע 'משולב' מכיל את המרכיבים של שני השלבים. הוא כולל מרכיב של מידע ראשוני, כיוון שלפניו לא היה לכתב מושג על עצם קיומה של הידיעה הפוטנציאלית. כמו כן, תמצית המידע עשויה להגיע תחילה, בין אם ביוזמת המקור (למשל בכותרת של הודעה לעיתונות) ובין אם ביוזמת העיתונאי, ששואף לשפוט את הערך החדשותי של הידיעה הפוטנציאלית לפני שהוא שוקע בפרטיה ומתחיל באיסוף המידע. הרעיון של המגע המשלב מידע ראשוני ואיסוף ניכר גם במעורבות הגבוהה של אנשי יחסי ציבור בידיעות אלה: הם עומדים מאחורי 35% מהידיעות שהחלו במגע 'משולב' לעומת 21% מהידיעות שהחלו ללא מגע כזה ($D\text{-Statistic} = 0.33$). מכאן, שהדחיסה של שני השלבים לתוך מגע אחד היא סוג של 'סובסידיית מידע', המקטינה את העלות העיתונאית של הפקת המידע ושל עבודת המקורות הנדרשת.

9 סיכום זה יכול גם את המידע שפורסם בכלי התקשורת, שמופיע בלוח 2 בערוץ 'אחר', או במילים אחרות, את כל הערוצים חוץ מנוכחות פיזית בזירת אירוע, ראינות פנים-אל-פנים וההיסק של העיתונאי.

10 מראיונות עם עיתונאים ודוברים שעבדו בתחום לפני כניסתן של הטכנולוגיות החדשות ואחריהן עולה, כי הטלפון הקווי, שהיה כלי עבודה עיתונאי עיקרי בתקופה המוקדמת, סבל ממגבלות קשות. גם המקורות וגם העיתונאים שביקשו להשתמש בו נאלצו להימצא במקום מסוים ובשעה מסוימת משני צדי הקו. כל סטייה מכך הייתה עלולה להסתיים בעיכובים במועד העברת המידע, ולעתים אף באובדן ידיעות שלמות. כתבים נהגו להתקשר למקורות מרכזיים כמה פעמים ביום, כדי לברר אם קרה משהו מאז המגע האחרון ביניהם, וגם כך הצליחו רק למזער עיכובים ואובדני מידע. ראיונות של המחבר עם זכריה מזרוצקי, לשעבר דובר בוק (12.3.2000), עם סגן אלוף עופר לפלר, ראש ענף קישור לעיתונות בדובר צה"ל (13.2.2000) ועם הכתבים אמנון ברזילי מ'הארץ' (4.7.2002) והיים ברזילי מ'ידיעות אחרונות' (24.5.2002).

11 The New York Times Committees Report, 49, available at <http://www.nytco.com/committeereport.pdf>

12 בשלב גילוי המידע הראשוני גודל האפקט של הטקסטואליזציה הוא בין בינוני לגדול (0.63) ושל ההפחתה בשימוש בטלפון — בין קטן לבינוני (-0.43). בשלב האיסוף גודל האפקט של הטקסטואליזציה הוא קטן עד בינוני (0.37), בעוד השינוי בשימוש בטלפון הוא זניח בגודל האפקט שלו.

- 13 אנשי יחסי ציבור ודוברים הם טיפוס המקור היחיד שלגביו מתקיים מתאם גבוה בין מעורבותו בידיעות לבין שימוש במידע טקסטואלי, הן בגילוי המידע הראשוני (r = 0.67; p = 0.00) והן באיסוף המידע (r = 0.45; p = 0.00). בקרב מקורות אחרים יש מתאם שלילי בין מעורבות בידיעות לבין מידע טקסטואלי, הן בגילוי המידע הראשוני (r = -0.47; p = 0.00) והן באיסוף המידע (r = -0.41; p = 0.00).
- 14 ראו לעיל הערה 8.
- 15 שיעור החדירה של האינטרנט היה באותו הזמן 34% בבריטניה, 18% בספרד ו-27% בצרפת.
- 16 *Statistical Yearbook* 48 (New York: United Nations, 2004); 122, 123, 126, 127
The State of the News Media, 2005, available at http://www.ofthenewsmedia.org/2005/narrative_online_contentanalysis.asp
- 17 רוב מוחץ של המידע החדשתי מסתמך על מקורות אנושיים: 79% מהמידע הראשוני ו-86% מאיסוף המידע (היתר, כמו כל מידע, גם הוא תוצר אנושי מטבע הדברים, אבל אינו מגיע ישירות ממקור אנושי במובן המקובל, אלא ממקורות כגון מסמכים שאי אפשר ליחסם למקור אנושי ספציפי [למשל לוח זמנים של ועדה פרלמנטרית], מידע שפורסם בכלי התקשורת [ובכללם אתרי אינטרנט] או התרשמות ישירה של הכתב/ת מהתרחשויות שונות, בלא שהוא/היא מסתמך/כת על דברי האנשים שנכחו בהן).
- 18 התקשורת בין המקורות לבין העיתונאים השתפרה מאוד עם כניסתן של הטכנולוגיות הניידות (מכשירי זימון, ובעיקר הטלפונים הסלולריים). לראשונה יכלו שני הצדדים ליצור קשר בכל מקום ובכל שעה שירצו.
- 19 Freedom of the Press, 2004, 114, available at: <http://www.freedomhouse.org/pfs2004/pfs2004.pdf>

רשימת המקורות

- Alsop, J. & Alsop, S. 1958. *The reporter's trade*. London: Bodley Head.
- Bantz, C.R., McCorkle S., & Baade R.C. 1980. 'The news factory', *Communication Research* 7 (January): 45–68.
- Bardoel, J. 1996. 'Beyond journalism: A profession between information society and civil society', *European Journal of Communication* 11 (September): 283–302.
- Benson, R. 2004. 'Bringing the sociology of media back in', *Political Communication* 21 (July–September): 275–292.
- Berkowitz, D. 1987. 'TV News Sources and News Channels: A Study in

- Agenda Building', *Journalism Quarterly* 64 (2–3) (Summer–Autumn): 508–513.
- Berkowitz, D., & Ter Keurst, J. 1999. 'Community as Interpretive Community: Rethinking the Journalist–Source Relationship', *Journal of Communication* 49 (3) (Summer): 125–136.
- Boczkowski, P. J. 2004. *Digitizing the News*. Cambridge, Mass: MIT Press.
- Brown, J.D., Bybee, C.R., Wearden, S.T., & Straughan, D.M. 1987. 'Invisible Power: Newspaper News Sources and the Limit of Diversity', *Journalism Quarterly* 64 (Spring): 45–54.
- Caspi, D., & Limor, Y. 1999. *The In/Outsiders: The Media in Israel*. Cresskill, N.J.: Hampton Press.
- Christopher, C.L. 1998. 'Technology and journalism in the electronic newsroom', in D.L. Borden & H. Kerric (Eds.), *The Electronic Grapevine*. Mahwah, N.J.: Lawrence Erlbaum: 123–139.
- Cohen, J. 1992. 'A Power Primer', *Psychological Bulletin* 112 (1): 155–159.
- Delano, A. 2000. 'No sign of better job: 100 years of British journalism', *Journalism Studies* 1 (May): 261–272.
- Freedom of the Press*. 2004. 114, available at <http://www.freedomhouse.org/pfs2004/pfs2004.pdf>
- Fuishman, M. (1980). *Manufacturing the News*. Austin: University of Texas Press.
- Gans, H. 2003. *Democracy and the news*. Oxford: Oxford University Press.
- García, A., Jose, A., & Bienvenido, L. 2002. 'Journalistic practice in digital television newsroom: The case of Spain's Tele 5 and Antena 3', *Journalism* 3 (3) (December): 355–371.
- Garrison, B. 1995. *Computer Assisted Reporting*. Hillsdale, N.J.: Lawrence Erlbaum.
- Garrison, B. 2001. 'Diffusion of online information technologies in newspaper newsrooms', *Journalism* 2 (2): 221–239.
- Gaunt, P. 1990. *Choosing the News*. New York: Greenwood Press.
- Gitlin, T. 2001. *Media unlimited*. New York: Metropolitan Books.
- Golding, P., & Elliott, P. 1979. *Making the News*. London: Longman.
- Hallin, D.C. 1992. 'Sound bite news: Television coverage of elections, 1968–1988', *Journal of Communication* 42 (spring): 5–24.
- Herbert, J. 2000. *Journalism in the Digital Age*. Oxford: Focal Press.

- Kawamoto, K. 2003. 'Digital journalism: Emerging media and the changing horizons of journalism', in K. Kawamoto (Ed.), *Digital Journalism*. Lanham: Rowman and Littlefield: 1–29.
- Koch, T. 1991. Journalism for *The 21st century: Online information, eElectronic databases and the news*. New York: Praeger.
- Lacy, S., & Simon, T. F. 1993. *The economics and regulation of United States newspapers*. Nordwood, N.J.: Albex.
- Leung, L., & Wei, R. 2000. 'More than just talk on the move: Uses and Gratifications of the Cellular Phone', *Journalism & Mass Communication Quarterly* 77 (Summer): 308–320.
- Manning, P. 2001. *News and News Sources*. London: Sage.
- McLuhan, M. 1964. *Understanding Media*. Cambridge, MA: MIT Press.
- McManus, J. H. 1994. *Market driven journalism: Let citizen beware?* Thousand Oaks: Sage.
- Middleberg, D., & Ross, S.S. 1999. *The sixth annual Middleberg and Ross print media in cyberspace*. New York: Middleberg Associates.
- Murrie, M. 1998. 'Communication technology and the correspondent', in J.S. Foote (Ed.), *Live from the trenches*. Carbondale: Southern Illinois University Press: 94–104.
- Patterson, T.E. 1998. 'Political roles of the journalist', in D. Graber, D. McQuail & P. Norris (Eds.), *The politics of news, the news of politics*. Washington: CQ Press: 17–32.
- Pavlik, J.V. 2000. 'The impact of technology on journalism', *Journalism Studies* 1 (2): 229–237.
- Pavlik, J.V. 2001. *Journalism and New Media*. New York: Columbia University Press.
- Peters, J. D. 2001. 'Witnessing', *Media, Culture, and Society* 23 (November): 707–724.
- Rogers, E.M. 1986. *Communication technology — The new media in society*. New York: Free Press.
- Russell, F. 1999. 'You had to be there (and they weren't): The problem with reporter reconstructions', *Journal of Mass Media Ethics* 14: 146–158.
- Sachsman, D.B. 1976. 'Public relations influence on coverage of environment in San Francisco area', *Journalism Quarterly* 53 (Spring): 54–60.
- Schudson, M. 2000. 'The sociology of news production revisited (Again)', in J. Curran & M. Gurevitch (Eds.), *Mass Media and Society*. London:

מהפכה טכנולוגית בעיתונות? רוב המידע החדשותי עדיין זורם בטלפון (ובנייד) 151

Arnold: 175–200.

Sigal, L.V. 1973. *Reporters and officials*. Lexington, Ma: D.C. Heath.

Sigal, L.V. 1986. 'Who? Sources make the news', in K.R. Manoff & M. Schudson (Eds.), *Reading the news*. New York: Pantheon Books: 9–37.

Smith, A. 1980. *Goodbye Gutenberg: The newspaper revolution of the 1980's*. Oxford: Oxford University Press.

Statistical Yearbook 48. 2004. New York: United Nations.

Strentz, H. 1989. *News reporters and news sources*. Ames: Iowa State University Press.

The state of the news media. 2005. available at

http://www.stateofthenewsmedia.org/2005/narrative_online_contentanalysis.asp

Tuchman, G. 1978. *Making news*. New York: Free Press.

Tunstall, J. 1971. *Journalists at work*. London: Constable.

Underwood, D. 1993. *When MBA's rule the newsroom*. New York: Columbia University Press.

Weaver, D.H. 1998. 'Journalists around the world: Commonalities and differences', in D.H. Weaver (Ed.), *The Global Journalist*. Cresskill, N.J.: Hampton.

Zelizer, B. 1990. 'Where is the author in American TV news? On the construction and presentation of proximity, authorship, and journalistic authority', *Semiotica* 80 1/2 (1990): 37–48.

